

РОЗПОДІЛ КЕРІВНИКАМИ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ПРІОРИТЕТІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ШКОЛІ: ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД

Лукіна Тетяна Олександрівна

ORCID ID: 0000-0002-3802-6666

доктор наук з державного управління, професор, головний науковий співробітник
відділу моніторингу та оцінювання якості загальної середньої освіти
Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, Україна

Надання академічної автономії закладам освіти та підвищення відповідальності закладу освіти за результати своєї освітньої діяльності акцентували увагу науковців до особистості керівника закладу освіти як людини, яка формує імідж і визначає стратегічні напрямки розвитку закладу, проводить аналітико-оціночну діяльність, стимулює професійне зростання педагогічного персоналу, формує освітнє і комунікативне середовище. Від його професійних (стаж роботи, спеціальність, рівень професійної компетентності тощо) і особистісних характеристик (стать, вік, місце проживання) значною мірою залежить результативність проведення стратегії і плану розвитку закладу, а також поліпшення якості освіти [1]. Чималий інтерес у дослідників різних напрямів викликає проблема гендерних відмінностей у поведінці директорів середніх шкіл [2], в організації своєї професійної діяльності, зокрема управлінні дисципліною в класі [3], у формуванні пріоритетів при визначенні освітніх потреб [4] та інші питання. Нами було проведено дослідження відмінностей у результатах оцінювання освітніх та управлінських процесів керівником закладу освіти в залежності від його професійних характеристик (посада, стаж роботи) та віку [5].

Мета даного дослідження полягає у виявленні та аналізі відмінностей у визначенні керівниками закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) різної статі пріоритетно важливих процесів і дій для підвищення та забезпечення високої якості освіти у закладі.

З цією метою серед керівників ЗЗСО (директорів та їх заступників) було проведено опитування. Анкета містила завдання провести оцінку важливості (за зростанням, від 1 до 10 балів) певних дій для підвищення та забезпечення якості освіти у закладі. Об'єкти оцінювання було розділено на 5 груп:

1) цілепокладання і планування: (а) – складання довгострокового плану розвитку закладу освіти, (b) – формування оригінальної освітньої мети розвитку закладу, (c) – забезпечення візії закладу та вибір ефективного методу реалізації (d) – забезпечення стійкості освітніх ідей та цінностей освіти, (e) – проведення професійної експертизи результатів функціонування закладу освіти; 2) управління закладом освіти: (f) – управлінський потенціал закладу освіти, (g) – потужне управління навчальним процесом, (k) – створення чітких механізмів і інструкцій для керівника закладом, (l) – створення керівником закладу інструкцій та правил для персоналу і здобувачів освіти; 3) якість викладання: (j) – Оцінювання якості викладання, (o) – розвиток особистості вчителя (педагога), (p) – близькість освітньої ідеї та її сприйняття усім персоналом закладу; 4) взаємодія та комунікація: (h) – повноцінне спілкування всіх учасників освітнього процесу та поширення ідей закладу, (n) – проведення консультацій для удосконалення освітніх і управлінських процесів; 5) навчальний процес: (i) – оцінювання якості навчальної діяльності, (m) – інтеграція навчання та управління (бізнес-процесу) закладом.

Для аналізу результатів було відібрано 199 анкет учасників, серед яких 129 (64,8%) – жінки і 70 (35,2%) – чоловіки. Для опрацювання результатів анкетування було використано програмний пакет «Аналіз даних» MS Excel та програму IBM SPSS Statistics (версія 26.0.0.0, International Business Machines Corp.). Аналіз відмінностей у відповідях між групами жінок і чоловіків здійснювався за допомогою критерію χ^2 Пірсона та методу ранжування; оцінка сили ефекту («effect size») – впливу відмінної ознаки (статі) на визначення керівниками ЗЗСО пріоритетів у забезпеченні високої якості освіти в закладі – показника d (Cohen's d), який широко використовується для інтерпретації результатів гендерних досліджень. Якщо $d = 0,2$, то ефект вважається доволі слабким, при $d = 0,5$ – середнім та при $d = 0,8$ [6]. Узагальнені результати наведено у таблиці 1.

Таблиця 1.

Відмінності у визначенні керівниками (ЗЗСО) різної статі пріоритетно важливих дій для підвищення та забезпечення високої якості освіти у закладі

№	$H_{\text{емп}}$	$p_{\text{емп}}$	$M_{\text{ж}}$	$M_{\text{ч}}$	$\delta_{\text{ж}}$	$\delta_{\text{ч}}$	$Rank's_{\text{ж}}$	$Rank's_{\text{ч}}$	Cohen's d
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
a	6,505	,011	7,543	6,643	2,158	2,456	7	10	0,389306
b	17,269	,000	7,620	6,214	2,177	2,327	8	5	0,623988
c	22,756	,000	6,845	5,029	2,563	2,340	3	3	0,740006
d	19,730	,000	8,310	6,914	2,109	2,592	12,5	13	0,590806
e	18,309	,000	7,837	6,522	1,928	2,167	9	8	0,641156
f	7,982	,005	8,729	7,557	1,694	2,780	16	15	0,509131
g	7,232	,007	8,256	7,471	1,917	2,244	11	14	0,376153
h	13,520	,000	8,225	6,843	2,319	2,912	10	12	0,525026
i	27,049	,000	8,310	6,629	1,928	2,385	12,5	9	0,775164
j	28,856	,000	8,659	6,443	1,444	2,882	15	7	0,972198
k	23,285	,000	6,783	4,800	2,631	2,482	2	2	0,775341
l	16,361	,000	5,814	3,943	3,074	2,146	1	1	0,705792
m	10,482	,001	7,109	5,729	2,494	2,859	5	4	0,514404
n	7,165	,007	6,969	6,243	2,506	1,996	4	6	0,320474
o	12,922	,000	8,612	7,657	1,864	2,119	14	16	0,478558
p	7,096	,008	7,488	6,714	2,699	2,397	6	11	0,303236
<i>Серед</i>			7,694	6,334	2,219	2,443			0,582768

[розробка автора]

Для підтвердження наявності статистично значущих відмінностей в оцінках керівниками шкіл залежно від їхньої статі важливості реалізації певних дій, що забезпечують високу якість освіти, має виконуватися умова: $H_{\text{емп}} \geq \chi^2_{\text{крит}}$, для $df = 1$ $\chi^2_{\text{крит}} (\alpha=0,05) = 3,841$ та $\chi^2_{\text{крит}} (\alpha=0,01) = 6,635$, а $p_{\text{емп}} < 0,050$ [7, с.11].

Отже, достовірність відмінностей досліджуваних характеристик між вибірками за критерієм χ^2 Пірсона становить 99 %, окрім пункту (а) (стовп. 2 табл.1), результат якого підтверджено з точністю 95 %. Порівняння результатів ранжування учасниками опитування запропонованих для розгляду процесів за ступенем їх важливості для забезпечення якості освіти засвідчило наявність відмінностей у думках керівників ЗЗСО за гендерною ознакою (Рис.1).

З рис.1 видно, що пріоритетно важливими ($Rank's \geq 10$) для забезпечення якості освіти в ЗЗСО як для керівників-жінок, так і для керівників-чоловіків, є процеси і дії, пов'язані із розвитком особистості вчителя (о), управлінням потенціалом закладу та навчальним процесом (f, g), забезпеченням стійкості освітніх цілей та цінностей освіти (d), а також повноцінним спілкуванням учасників освітнього процесу (h). Незважаючи на збіг переважної більшості елементів, що, на думку респондентів обох груп, є дуже важливими для забезпечення якості освіти процесів, між ними виявлено і відмінності. Так, до зазначеного переліку надзвичайно важливих

процесів жінки додають «оцінювання якості викладання» (j, $Rank's = 15$) та «оцінювання якості навчальної діяльності» (i, $Rank's = 12,5$), а чоловіки – «близькість освітньої ідеї та її сприйняття персоналом» (p, $Rank's = 11$) та «складання довгострокового плану розвитку закладу освіти» (a, $Rank's = 10$). Незважаючи на те, що респонденти обох груп назвали практично однаковий набір дуже важливих для збереження якості освіти процесів, їх перелік за оцінками жінок та чоловіків відрізняється акцентами, що проявляється у різній послідовності розташування (ранжуванні) обраних елементів.

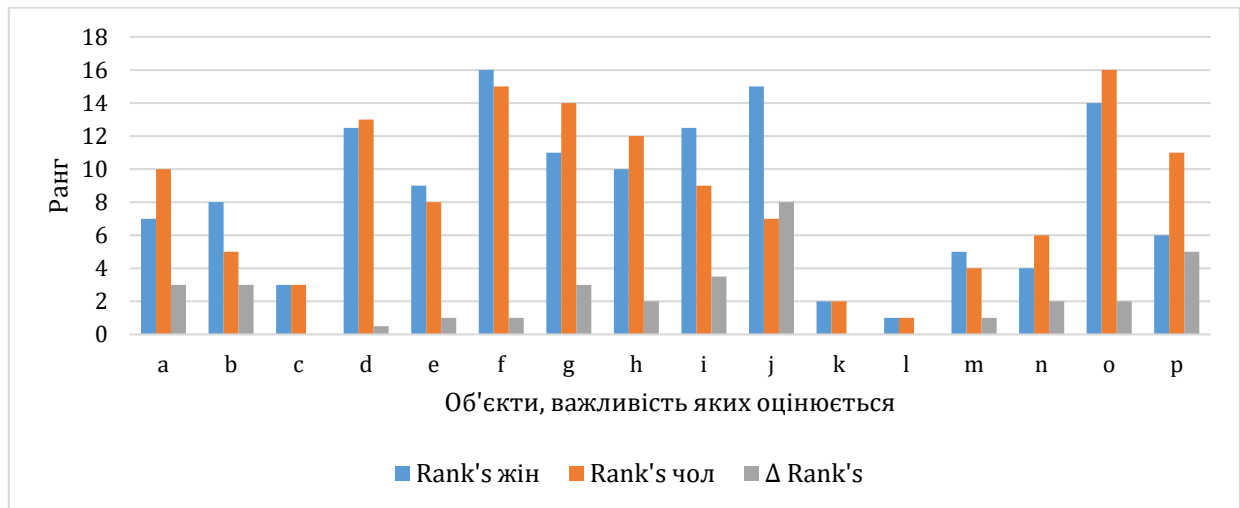

Рис.1. Ранжування керівниками ЗЗСО управлінських дій за ступенем їх важливості для забезпечення якості освіти

Висновок. Проведене дослідження з достовірністю 99 % підтвердило наше припущення про існування відмінностей за гендерною ознакою у розумінні керівниками ЗЗСО ступеня важливості певних процесів і дій для забезпечення та поліпшення якості освіти. Середня величина відмінностей результатів ранжування становить $d = 0,583$, жінки в цілому привласнюють досліджуваним процесам більш високі оцінки.

Список використаних джерел:

1. Лукіна, Т. (2008). Якість освіти. У Енциклопедія освіти (с. 1017–1018). Юрінком Інтер.
2. Tierno-García, J.-M., Camarero-Figuerola, M., Iranzo-García, P., Barrios-Arós, C. (2020). Semi-professional school leadership in Spain: Gender differences. *European Journal of Education*, 55 (4) P. 587-601. <https://doi.org/10.1111/ejed.12416>.
3. Oplatka, I., Ayias, M. (2007). Gendered views of managing discipline in school and classroom. *Gender and Education*, 1(19). P. 31–59. <https://doi.org/10.1080/09540250601087751>.
4. Fuller, K. (2017). Women secondary head teachers in England: Where are they now? *Management in Education*, 31(2), 54–68. <https://doi.org/10.1177/0892020617696625>.
5. Лукіна, Т.О. (2022). Особливості прояву оціночної компетентності керівників шкіл в контексті реалізації механізмів самооцінки закладу загальної середньої освіти. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2022 рік. (с. 213–214). Київ: Інститут педагогіки НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/733984/>.
6. Cohen J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*. 2nd ed. Hillsdale, New York: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
7. Таблиці функцій та критичних точок розподілів (2009). Харків: УЦЗУ.